

Mgr. Václav Trantina
Hornické muzeum Příbram

Situace na VŠB před 1. světovou válkou

Během existence Montánního učiliště, poté Báňské akademie a Vysoké školy báňské v Příbrami snad neexistovalo delší klidné období, kdy by nedocházelo k větším či menším národnostním sporům uvnitř této školy. Výjimkou nebylo ani období před 1. světovou válkou. V roce 1912 začala nová etapa nazvaná profesorem Theurerem překládací akce. Již na přelomu let 1911 a 1912 se začal rýsovat počátek nové německé akce. Tentokrát za přeložení Vysoké školy báňské do Mostu. Území pro boj se již připravovalo: agitace a především (opět) zvýšením stipendií německým posluchačům vyplácených tentokrátě podpůrnou organizací Unterstúzenverband für deutsche Hörer der montanistischen Hochschule in Příbram, neboť dokázal zvýšit roční dotaci z 650 na 9 650 zlatých a touto pobídkou zvýšit počet studentů německé národnosti z 9 v roce 1904 na 80 v roce 1911 a 97 v roce 1914 (tehdy z celkem 267 studentů, Čechů 144). Vlastní akce začala v roce 1912, a to změnou orientace německých snah, dalo by se říci paradoxem, který byl ovšem pouze zdánlivý: Němci se začali vehementně zasazovat o počeštění VŠB v Příbrami. Záměrem bylo docílit vytvoření samostatného německého montánního učiliště. Podnětem k této změně strategie byl podnět na zřízení nové báňské akademie pro polské studenty v Krakově, což měl být ústupek polské národnostní menšině. Tuto okolnost hodlali využít jako precedens pro svůj analogický návrh. Profesor Theurer situaci zhodnotil za české pedagogy na VŠB takto: „Tato akce jest nejvážnější ze všech kroků německých. Skoro všechny doly jsou v rukách německých a říšskoněmeckých společností a na těch se nyní rok od roku soustavně pracuje, aby Čechy nepřijímali, pracuje Volksrat (podpůrný spolek německých studentů), pracují osobní intervence německých profesorů, pracuje německá žurnalistika. Protože zbraně přímé nepůsobily dosti rychle, užívá se i nepřímých...“

Kdyby se jejich úmysl dosáhnout počeštění VŠB v Příbrami podařil, byl by to v dané situaci skutečně danajský dar. Vážnost situace pro české absolventy VŠB v Příbrami dokládá osobní list prof. Vambery ředitelství Živnobanky v Praze ze dne 2. 8. 1912. Upozorňuje, že likvidací malých hutních závodů se změnila technologie, snížila se potřeba personálu a tím se možnost přijetí českých absolventů fakticky znemožnila. Je pravdivou ilustrací doby, že bylo třeba apelovat na českou banku, aby ve svých železářských podnicích umožnila práci českým inženýrům nebo jim alespoň umožnila praxi a ti se pak mohli ucházet o místa v zahraničí. Příbramské učiliště a osudy jeho absolventů zůstávaly stále eminentní politickou otázkou a součástí nepřetržité německo-české konfrontace a útoky německých politických kruhů neztrácely na intenzitě. Nutno říci, že názor nabýval stále dramatičtějších forem. Například 24. 11. 1912 němečtí posluchači VŠB svolali sraz německých studentů a po něm na příbramském náměstí vyprovokovali rvačku s českými studenty, kde došlo i ke zranění několika osob. Němci zaslali ihned tendenčně upravené hlášení na ministerstvo veřejných prací (po něj VŠB spadala) jako důkaz svého útisku. Tato i další akce vyzněly naprázdno, ale ubíralo to klidu pro chod ústavu i odbornou práci pedagogického sboru.

Netrvalo dlouho a na počátku roku 1914 začala další překládací akce. Tentokrát útok zahájil profesor Zdenko Kral protičeským článkem z 5. 2. 1914 v časopise Deutsche Hochschulstimmen. Znovu byl vysloven požadavek rozdělení VŠB na českou a německou, tento návrh byl českou většinou ve sboru zamítnut, ale objevil se další nebezpečný argument: nedostatečné prostorové vybavení příbramského učiliště. Zatímco v Leobenu město vystavělo v roce 1910 pro svou vysokou školu velkou moderní budovu, příbramská škola neustále zápasila s nedostatkem místa pro výuku, laboratoře i sbírky. Městská rada v Příbrami vlivem neklidných let, kdy se stále jednalo o přeložení VŠB, své investice zdržovala. Situaci bylo

nutné zvážit nejen z hlediska odborného, ale také politického. Z Theurerova popudu čeští profesori věc konzultovali s Českou národní radou a rektorátem Českého vysokého učení technického a stanovisko bylo předneseno Klubu českých poslanců říšské rady 28. 3. 1914. Nastala situace, že proti zřízení samostatného německého montánního učiliště se postavila i Vysoká škola montanistická v Leobenu z obavy, že počet jejích studentů německé národnosti klesne nejméně o čtvrtinu. Po otevření báňské akademie v Krakově v říjnu 1914 totiž z Leobenu odešlo 80 polských studentů. Realizací návrhu zřízení samostatné německé VŠB by byla přímo ohrožena i existence leobenského učiliště. Nebezpečí se však záhy ukázalo jinde. Onemocnění českého profesora Rudolfa Vambery a nastoupením nového německého profesora J. K. Breinla se poměr českých hlasů z dosavadního příznivého poměru 6:4 změnil na 5:5 a jen díky autoritě českého rektora Františka Köhlera byl udržován status quo. Podařilo se docílit, že otázka přeložení VŠB byla prohlášena za předmět veřejné odborné diskuze. O názor byly požádány všechny montanistické a technické spolky v rakousko-uherské monarchii. Výsledek byl takový, že německé instituce většinou souhlasily s jazykovým rozdělením, české se vyslovovaly zdrženlivě. Všem bylo jasné, že se jedná o otázku výlučně politickou. Z tohoto důvodu například Spolek rakouských inženýrů a architektů ve Vídni odmítl své vyjádření.

Pro pozici českého tábora bylo důležitou posilou, že 8. 4. 1912 byli společně profesori Theurer a Vambere jako jediní na VŠB v Příbrami vyznamenáni titulem dvorní rada, udělovaný za vynikající odborné či služební výkony. Tato morální podpora byla velmi důležitá, neboť během roku 1914 se stále jednalo o přeložení školy do Mostu, Duchcova, Ústí nad Labem nebo Liberce. Současně bylo nutné sondovat půdu na Českém vysokém učení technickém, kdyby došlo k přeložení do Prahy a spojení s tamní technikou. Deprimující pro prof. Theurera bylo zjištění, že český tábor v pedagogickém sboru příbramské VŠB se začal také rozpadat, neboť někteří čeští profesori se začali přiklánět k přeložení školy do Prahy. Stanovisko Českého vysokého učení technického bylo rozporné, neboť ani postavení české techniky nebylo příznivé. Jak sdělil ve svém dopise prof. Petřina z ČVUT „...absolventi montánního studia ztratí existenční možnosti, neboť je nikam nevezmou...“ Stejný názor měl i prof. Theurer, který proto stále trval na zachování školy v Příbrami. Útok na existenci se přece jen podařilo zvrátit, když ministerstvo veřejných prací návrh na rozdělení škol na českou a německou a jejich připojení k vysokým školám technickým v Praze na konci června 1914 zamítlo. Definitivní ukončení diskuze přineslo vyhlášení války Rakouska-Uherska Srbsku dne 26. 7. 1914. Němci ustali se svými výpady a mezi jednotlivými stranami v pedagogickém sboru nastal klid zbraní.

Literatura:

THEURER, Josef. Památník Vysoké školy báňské v Příbrami za léta od 1899 do 1924, Příbram 1924.

MAJER, Jiří. Z dějin Vysoké školy báňské v Příbrami, Příbram 1984.

MAJER, Jiří. Josef Theurer a jeho doba, Vlastivědný sborník Podbrdsko, Příbram 1985, 28/29, s. 34–60.

VELFL, Josef. Památky Příbrami v obrazech, Příbram 2008.